

พระประวัติของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์ ทรงเป็นพระราชโอรสลำดับที่ 75 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และสมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 ประสูติเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2408 ทรงได้รับการเฉลิมพระนามจากพระราชบิดาว่า “สวัสดิโสภณ” มีฐานันดรเป็นพระองค์เจ้า ทรงเป็นต้นราชสกุล “สวัสดิวัตน์”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์ ทรงมีพระเชษฐาและพระเชษฐภคินีร่วมพระมารดาเดียวกันดังนี้

1. พระองค์เจ้าชายอนุภากรรณอนันตนครไชย
2. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการฯ (พระองค์เจ้าชายเทวัญอุไทยวงศ์) ทรงเป็นต้นราชสกุล “เทวกุล”
3. สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ (พระองค์เจ้าหญิงสุนันทากุมารีรัตน์)
4. สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (พระองค์เจ้าหญิงสว่างวัฒนา)
5. สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง (พระองค์เจ้าหญิงเสาวภาผ่องศรี)
6. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์ฯ (พระองค์เจ้าชายสวัสดิโสภณ) ทรงเป็นต้นราชสกุล “สวัสดิวัตน์”

ทรงได้รับการศึกษาเบื้องต้นในพระบรมมหาราชวัง ในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ รวมทั้งวิชาคำนวณ และวิชาประกอบอื่น ๆ เหมือนอย่างเจ้านายทุกพระองค์ในสมัยนั้น ต่อมาหลังจากที่ได้ลาศึกษาจากสามเณรแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ ทรงเข้าศึกษาวิชากฎหมายที่สำนักเบลเลียม แห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ด ทรงศึกษามีความรู้ประมาณชั้นกลางก็ทรงมีพระบรมราชโองการฯ ให้เรียกกลับ หลังจากที่เสด็จกลับถึงประเทศสยามแล้ว ซึ่งขณะนั้นมีพระชันษาอย่างเข้า 21 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศึกษาระเบียบธรรมเนียมประเพณีทางราชการ และกฎหมายไทย พระองค์ท่านได้พากเพียรพยายามศึกษาด้วยพระองค์เองด้วยความสนพระทัยยิ่ง แล้วนำมา เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เป็นเหตุให้เปลี่ยนแนวโน้มนทางความคิดเห็นและทัศนคติมาเป็นแบบไทยมากขึ้น เมื่อทรงศึกษาค้นคว้ากฎหมายไทยไปได้ ระยะเวลาหนึ่งแล้ว ปรากฏว่าทรงมีความรู้กฎหมายไทยดีขึ้นเป็นลำดับ พระองค์ท่านมักจะวาง พระองค์และมีความคิดเห็นอย่างนักนิติศาสตร์ที่แท้จริงอยู่เสมอ มักจะทรงพยายามฝึกสอน อบรมให้ผู้ที่ใกล้ชิดพระองค์ท่านเป็นนักกฎหมายหรือมีความคิดอย่างนักกฎหมาย และชอบ ศึกษากฎหมายไปด้วย

ระหว่างที่ยังประทับศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ทรงมีชื่อเสียงเลื่องลือว่าเป็นผู้มีปัญญา เฉียบแหลม ทรงมีความรู้ภาษาอังกฤษดีมาก มีผู้กล่าวว่าตรัสได้ชัดเจนเหมือนฝรั่ง ทรงเป็นผู้ ขยันหมั่นเพียร กว้างขวางในทางสังคม ทรงมีความรู้เฉียบแหลมในทางวิชาการ ทรงสนทัด ภาษาอังกฤษและกฎหมายมากเป็นพิเศษ ในวงสนทนาต่าง ๆ มักมีผู้ได้ยินพระองค์ท่านรับสั่ง อ้างอิงหลักกฎหมายอยู่เป็นเนืองนิจ ด้วยพระปรีชาสามารถและความปราดเปรื่องเป็นเหตุให้ได้ ทรงร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานสำคัญของชาติมากมาย อาทิเช่น ทรงร่วมกับเจ้านาย และข้าราชการสำคัญในสถานทูตไทยที่ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส กราบบังคมทูลเสนอแนะให้ แก้ไขราชการแผ่นดิน เมื่อ ร.ศ. 103 (พ.ศ. 2427) เนื้อหาในข้อเสนอแนะมีความ ยืดยาวละเอียดพิสดารหลายสิบหน้า เต็มไปด้วยเหตุผลและความเป็นมา ข้อพึงปฏิบัติและ พึงแก้ไข ได้กล่าวสรุปเสนอว่า ควรปฏิรูปการปกครองของสยามประเทศเป็นแบบคอนสติติวชัน (constitution) ตามบันทึกของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ซึ่งทรงกล่าวว่า ได้ปรึกษาเจ้านายและ ข้าราชการผู้ใหญ่หลายท่าน ก็ได้ทรงรับรองว่าเป็นความเห็นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ สวัสดิวัตน์ฯ มากข้อ เมื่อรวบรวมเรียบเรียงคำกราบบังคมทูลแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ สวัสดิวัตน์ฯ ยังได้ทรงร่วมแก้ไข เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมด้วย หากศึกษาเนื้อความในหนังสือกราบบังคมทูลโดยละเอียดแล้ว จะพบ ข้อคิดเห็นเรื่อง ผลบังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ การยกเลิก แก้ไข ตั้งขึ้นใหม่ ใน เรื่องบทบังคับกฎหมายในสยามประเทศ การเปลี่ยนแปลงแบบธรรมเนียมการปกครองเป็น คอนสติติวชัน (constitution) ด้วย ซึ่งในบรรดาผู้ลงพระนามและนามในหนังสือกราบบังคมทูล ทั้งหมด คงมีผู้ศึกษาวิชานิติศาสตร์โดยตรงก็แต่เพียงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ สวัสดิวัตน์ฯ พระองค์เดียว เท่านั้น

เมื่อเสด็จกลับถึงสยามในปี ร.ศ. 105 (พ.ศ. 2429) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ สวัสดิวัตน์ฯ ทรงผนวชเป็นนาคหลวง จำ พรรษาอยู่วัดราชาธิวาส ระหว่างที่ทรงผนวช ทรงขยันหมั่นเพียรศึกษาพระปริยัติธรรมและ เครื่องครัดในพระวินัยอย่างยิ่ง ทรงสามารถท่องจำและแปลปาติโมกข์ได้อย่างแคล่วคล่อง เมื่อ ครบพรรษาแล้วก็ทรงลาผนวช และทรงเข้ารับราชการต่อมา

ทรงเริ่มรับราชการครั้งแรกราวปีจุลศักราช 1248 ซึ่งตรงกับ ร.ศ. 105 หรือ พ.ศ. 2429 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นกอมมิตตี (committee) กรมพระนครบาล มีอำนาจอย่างเสนาบดี งานของกรมพระนครบาล ก็คือ งานปกครองท้องที่ในเขตนครหลวง ทรงเป็นตุลาการศาลกรมพระนครบาลด้วย เนื่องจากได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมีความรอบรู้มาอย่างดีแล้ว ปรากฏว่าตลอดระยะเวลาที่ทรงเป็นกอมมิตตี (committee) นั้น ได้ทรงพิจารณาพิพากษาคดีเป็นที่พอใจแก่คู่ความเป็นอันมาก ทำให้ชื่อเสียงเกียรติคุณด้านรักษาความยุติธรรมของพระองค์ท่านเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป ในการพิจารณาพิพากษาคดีความ ทรงซึ้งน้ำหนักรับคำพยานหลักฐานอย่างละเอียดรอบคอบเป็นอันมาก จนเป็นที่แนพระทัยจริง ๆ แล้วจึงทรงตัดสินชี้ขาดหรือแสดงความคิดเห็นออกไป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้ข้อวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำตัดสินของพระองค์ท่านได้รับความเคารพ และนับถือกันทั่วไปในวงการนักนิติศาสตร์ โดยเฉพาะคดีอาญาแล้วทรงยึดถือสุภาษิตลาตินซึ่งทรงท่องจำไว้ได้จนขึ้นพระทัยเสมอว่า “In criminalibus probationes debent esse luce clariores.” ซึ่งแปลว่า “**ในคดีอาญาข้อพิสูจน์ควรแจ่มใสยิ่งกว่าแสงสว่าง**” ด้วยสุภาษิตบทนี้เองในการพิจารณาการกระทำผิดของจำเลย หากมีข้อที่ยังเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ชัด ต้องทรงยกประโยชน์ให้จำเลยปล่อยตัวให้พ้นข้อหาไป และได้ทรงนำมากล่าวเป็นโวหารใหม่ในคำพิพากษาศาลกรมพระนครบาลว่า “**ปล่อยผู้ผิดเสียสักสิบคน ก็ยังจะดีกว่าจะลงโทษคนที่หาผิดมิได้คนหนึ่ง**” วาที่อันนี้ของพระองค์ท่านเป็นคำคมในวงการนักนิติศาสตร์อันสำคัญยิ่ง มีผู้หยิบยกกล่าวอ้างในสมัยหลังเรื่อยมา จนมีผู้เข้าใจว่าเป็นสุภาษิตกฎหมายที่แปลมาจากภาษาลาตินหรืออังกฤษ แต่ในหนังสือสุภาษิตกฎหมายหลายเล่มก็ไม่ปรากฏว่ามีสุภาษิตบทนี้เลย นับได้ว่าพระองค์ท่านได้สร้างคำคมจนเป็นสุภาษิตของกฎหมายไทยน่าที่จะเป็นสิ่งที่นักกฎหมายไม่ควรจะลืม

ในระหว่างที่ทรงรับราชการ ได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่วงการกฎหมายไทย นานับประการ อาทิ ทรงเป็นผู้ริเริ่มจัดวางระเบียบการบริหารงานกระทรวงยุติธรรม ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมพระองค์แรก ทรงเป็นอธิบดีศาลฎีกาพระองค์ที่หนึ่งตามแผนงานการปรับปรุงการศาลยุติธรรมใหม่ ประทานกำเนิดการเรียกตำแหน่งประมุขตุลาการ ประทานกำเนิดการเรียกขานผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายว่า “**เนติบัณฑิต**” ประทานกำเนิดชื่อหนังสือ “**บทบัญญัติ**” ของเนติบัณฑิตยสภา ทรงริเริ่มและเป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งเนติบัณฑิตยสภา ทรงริเริ่มกรมอัยการ ทรงดำรงฐานะสมาชิกกิตติมศักดิ์แห่งเนติบัณฑิตยสภา เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2457 ทรงเป็นอาจารย์สอนกฎหมาย ทรงเป็นเจ้าของทัศนคติในการวินิจฉัยคดีจนกลายเป็นแบบอย่างของสุภาษิตกฎหมายที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ ทรงปรับปรุงวางระเบียบให้ระบุชื่อผู้แต่ง ผู้เขียนคำคู่ความ คำร้องต่าง ๆ ที่ใช้ในการพิจารณาคดี

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับงานที่ทรงริเริ่มการจัดวางระเบียบการบริหารงานกระทรวงยุติธรรมนั้น สืบเนื่องจากในระหว่างที่ทรงเป็นกอมมิตตี (committee) กรมพระนครบาลอยู่ได้

ทรงแสดงพระปรีชาสามารถอย่างประจักษ์ เป็นที่พอพระราชหฤทัยและทรงเชื่อมั่นว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์ ทรงเป็นผู้สมควรกับการที่จะเป็นผู้จัดการราชการศาลยุติธรรมแผนใหม่ได้ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณกำหนดไว้ในเบื้องต้นว่าจะให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม เป็นกระทรวงที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เพื่อรวมศาลยุติธรรมไว้ในที่แห่งเดียวกัน แต่ด้วยเหตุที่กระทรวงยุติธรรมเป็นกระทรวงที่ต้องจัดตั้งขึ้นใหม่ทั้งหมด ไม่เคยมีงานในรูปกรมมาก่อน แล้วขยายเป็นกระทรวง เพื่อที่จะได้เห็นแนวแผนงาน ในเดือนกรกฎาคม ร.ศ. 109 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์ ร่างแผนงานจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมมาสู่ที่ประชุมของคณะเสนาบดี ซึ่งขณะนั้นยังครองตำแหน่งในรูปกรมใหญ่ ๆ เพื่อพิจารณาดูก่อน เมื่อได้รับพระบรมราชโองการฯ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์ ก็ได้ทรงร่างหนังสือรายงานกราบบังคมทูล เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ร.ศ. 109 ตามหนังสือรายงานนี้ได้ทรงแสดงแนวความคิดอย่างกว้างขวาง มีแนวเสนอมให้จัดตั้งหน่วยในกระทรวงกลาง ซึ่งมีปลัดทูลฉลองเป็นหัวหน้า แบ่งเป็น 3 กอง คือ กองร่าง กองรับส่งหนังสือ กองรายงาน และมีกรมเก็บรักษาหนังสือ แบ่งเป็น 2 กอง มีกรมคลังประกอบด้วยกองบัญชีเงิน กองจ่าย กองเก็บรักษาเงิน มีกรมรับฟ้อง ซึ่งให้มีอธิบดีบังคับบัญชา แบ่งงานเป็น 3 กอง มีกรมออกหมายและเก็บรายงาน มีเจ้ากรมเป็นหัวหน้า ได้ทรงเสนอแนะให้ตั้งกรมอัยการและเนติบัณฑิตยสภาด้วย นอกนั้นเป็นข้อเสนอเรื่องตั้งศาลยุติธรรมต่าง ๆ พร้อมกับแนบบัญชีตำแหน่งเงินเดือนข้าราชการตั้งแต่ปลัดทูลฉลอง เจ้ากรม ปลัดกรม อธิบดี ผู้พิพากษา เสมียน พนักงานอีกด้วย ข้อเสนอแนะตามหนังสือกราบบังคมทูลนี้ได้นำเข้าสู่ว่างประชุมคณะเสนาบดี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ร.ศ. 109 ที่ประชุมยังไม่อนุมัติหรือยังไม่เป็นที่ตกลง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์ ได้ทรงพยายามแก้ไขข้อบกพร่องในแผนงานครั้งแรก ทั้งได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลที่สุดได้ทรงทำหนังสือกราบบังคมทูลอีกครั้ง เมื่อวันที่ 24 มีนาคม ร.ศ. 110 ก่อนหน้าวันออกประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม 1 วัน ตามหนังสือกราบบังคมทูลได้ทรงแสดงทัศนะการจัดการบริหารกระทรวงยุติธรรม และศาลยุติธรรมตามวิธีการใหม่ซึ่งจะจัดทำทันทีก่อน ส่วนการตั้งกรมอัยการและเนติบัณฑิตยสภานั้นทรงงดไว้ดำเนินการในภายหลัง คำกราบบังคมทูลฉบับนี้ดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม เพราะมีแนวทางและลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมก็ได้ประกาศในวันต่อมานั่นเอง นอกจากนี้ยังได้ทรงแนบบัญชีอัตราเงินเดือนข้าราชการตำแหน่งต่าง ๆ ตั้งแต่เสนาบดีจนถึงนักการภารโรง พร้อมทั้งนี้ก็ได้อธิบายกำหนดตัวบุคคลแนบมาด้วย หนังสือกราบบังคมทูลฉบับนี้เป็นที่มาแห่งการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม

ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์ ได้เสด็จไปประทับที่ป็นังจนสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ทรงมีพระชันษาได้ 70 ปี